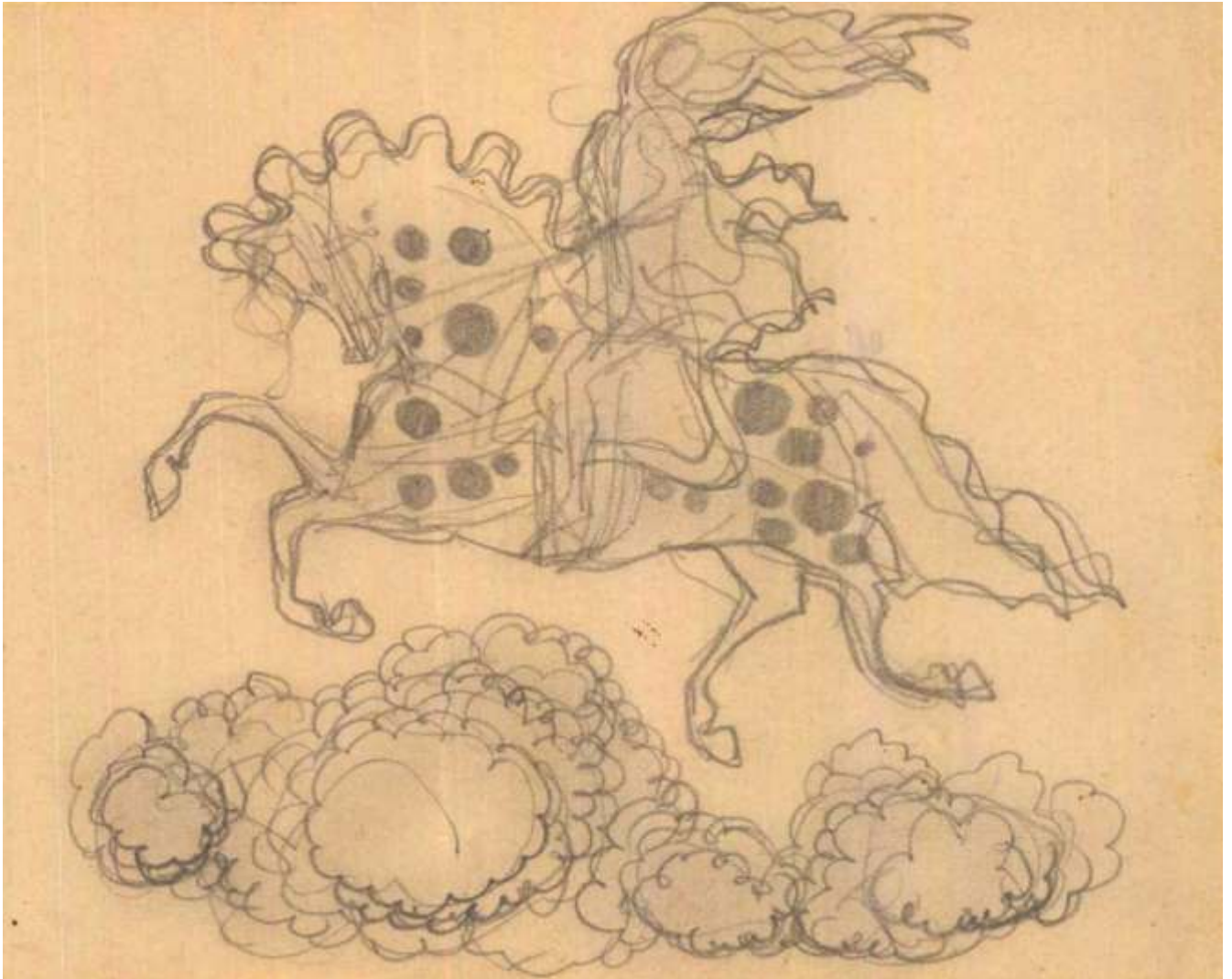

TERRA DE COMTES I ABATS
CENTRE D'INTERPRETACIÓ DEL
MITE DEL COMTE ARNAU
+ PALAU DE L'ABADIA +
SANT JOAN DE LES ABADESSES
UNITAT DIDÀCTICA DE SECUNDÀRIA
PER TREBALLAR DURANT LA VISITA

OLGA CAMPS / JOAN GUILLAMET / TERESA MASSONI / EUSEBI PUIGDEMUNT / MONTSERRAT TALLANT

Cavalcada del Comte Arnau. Josep Maria Jujol. Fons Càtedra Gaudí-ETSAB-UPC

INTRODUCCIÓ

El Comte Arnau ha esdevingut, segurament, el mite més important entre l'imaginari col·lectiu català. La tradició oral, nascuda al Ripollès, ens parla d'un comte maleït, condemnat a vagar per tota l'eternitat per les muntanyes muntant un cavall de flames per les seves malifetes en vida, especialment la de no haver complert el pacte que havia contret amb els seus serfs.

A Sant Joan de les Abadesses la condemna del Comte Arnau s'ha associat al fet històric de l'expulsió de la comunitat de monges, i se'l veu en les nits de tempesta cavalcant damunt del seu cavall de foc, talment una ànima en pena.

Així, la llegenda del Comte Arnau, senyor de Mataplana, va néixer per cantar la condemna terrible després de la mort d'un personatge -Arnau- sense pietat i d'una colpidora humanitat. El seu turment consisteix en conservar en l'altra vida els sentiments més obscurs i profans d'aquesta.

Tot va començar amb una de les cançons més esfereïdores del cançoner tradicional català: un diàleg entre l'espectre del comte i la seva esposa mentre estava fent la vetlla.

Quan la tradició oral començava a perdre forces, els homes de la Renaixença s'hi interessaren de nou i, a partir d'aquí, se li han donat noves formes. Història, llegenda, folklore, literatura, tradició oral... es barregen i van formant un nou Comte Arnau.

La llegenda ha deixat pas al mite i el Comte Arnau continua la seva cavalcada nocturna per les cingleres de Gombrèn i la muntanya de Sant Amand en ple segle XXI, potser per camins del tot insospitats.

L'ESPECTRE DEL COMTE ARNAU

I des de llavors
quan canta lo gall
al punt de les dotze
enronda el palau
un cavaller negre
que al cor dóna espant.

(...)

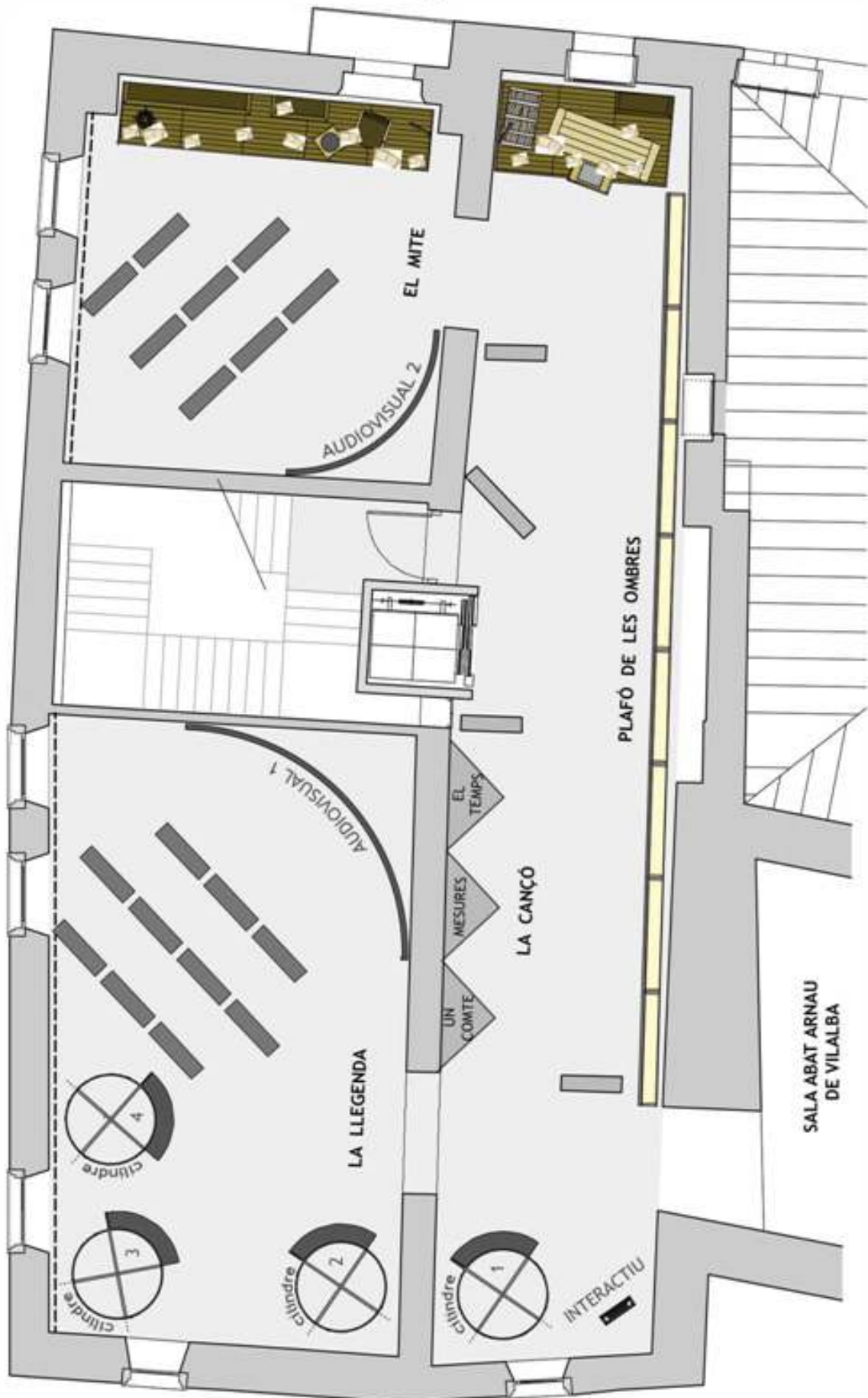
Clavat a la sella
no es pot bellugar,
pareix, Déu me valga!
un mort a cavall.
No dieu parenostres
pel comte l'Arnau!

Anicet de Pagès de Puig:
L'ànima en pena

VISITA

La llegenda del comte maleit

PLAFÓ EL TEMPS

(1) Llegeix amb atenció el contingut del plafó i resumeix en unes poques línies el tema de la llegenda: _____

---

(2) Mapa: assenyalta en el plànol adjunt de la comarca ripollesa els noms dels llocs per on es movia el comte Arnau i marca'n l'itinerari amb tinta vermella.

Sobre la figura del comte

CILINDRE 2

(3) Qui era el Comte Arnau? _____

---

(4) A quin estament pertanyia? Descriu els elements propis del seu estament. _____

---

(5) Arnau, personatge real i històric o, per contra, personatge llegendari i, per tant, de ficció? Raona la resposta. _____

---

(6) En l'espai *Un comte*, hi ha un element que va canviant i es transforma successivament en dos objectes propis de la vida quotidiana. Descriu-los i esbrina de quin estament era propi cadascun d'ells. Raona-ho.

---

(7) Torna al cilindre 2: quina relació mantenien aquests dos estaments a l'època feudal?

---

(8) La societat feudal se la dividia en tres grans grups: aquells que resen, aquells que lluiten i aquells que treballen... Amb quin d'aquests tres grups identifiques l'estament al qual pertanyia Arnau?

---

(9) En aquest grup que estem estudiant, les relacions familiars eren molt importants. En el plafó de la cançó busca informació a les estrofes 1^a i 5^a de la cançó sobre qui componia la família d'Arnau. (Cada estrofa la componen quatre versos)

---

(10) Si llegeixes la cançó amb calma te n'adonaràs que Arnau no és un home, sinó que és un esperit de la nit perquè ha estat maleït per tota l'eternitat degut a les seves malifetes. Llegeix les estrofes 3^a i 4ª per saber quina protecció invoca la seva vídua per tal de contrarestar la presència de l'esperit damnat del comte.

---

(11) Llegeix les estrofes 37 i 38 on s'hi esmenta l'infern. A què creus que fa referència?

---

(12) De les faltes comeses pel comte, llegeix els versos de l'estrofa 40 i digues quines foren les dues principals causants de la seva condemna: _____

---

(13) Diferència entre mesura rasa i mesura curulla. La informació que trobaràs en l'espai Mesures et pot ser de molta utilitat. _____

---

(14) Vés ara al cilindre 1. Aquí hi trobaràs el fet que remet a les Soldades mal pagades, On va tenir lloc aquest fet? Completa la informació amb el plafó on es veu què és una mesura rasa i un mesura curulla. Encercla-ho al plànol del Ripollès i anota-ho a la llegenda.

Plafó de la cançó popular

Versió de la cançó popular recollida pel poeta Joan Maragall.

La majoria de les estrofes estan numerades per facilitar-ne la lectura i la informació. Compta quantes n'hi ha, en total. Compta també el nombre total de versos.

(15) Vocabulari: les veus anònimes que al llarg dels segles han anat confeccionant la llegenda del Comte Arnau i l'han cantada i ballada arreu dels pobles de la comarca del Ripollès ens han fet arribar "la seva" imatge del comte. Com creus que ens el dibuixen? En pots encerclar més d'un:

HUMIL – ORGULLÓS
ARROGANT – PROPER
CRUEL – BENVOLENT
CONDEMNAT – REDIMIT
SEDUCTOR – DESAGRADÓS

Fixa't que es tracta d'una cançó popular amb una estructura pensada per facilitar-ne tant la recitació com la memorització. Per aquesta raó el ritme i l'estructura mètrica hi jugaven un paper molt important:

(16) Compta les síl·labes de les dues primeres estrofes i tot seguit remarca les síl·labes tòniques de cada paraula per veure'n el ritme.

---

(17) Tipus de rima. _____

---

(18) Una altra característica de les cançons populars era la tornada -versos que es van repetint al llarg de tota la cançó- que servia tant per destacar-ne la part que es considerava més important com per ajudar a recordar-la. Escriu la tornada que es va repetint al final de totes les estrofes i al llarg de tota la cançó.

---

(19) Com interpretes aquesta tornada? _____

---

(20) Llegeix les darreres sis estrofes de la cançó per poder saber en quina part del dia se situen els fets que ens explica la cançó. Per què?

Fixar el mite

CILINDRE 3

(21) Apunta les quatre localitats relacionades amb el Comte Arnau i digues en quina de les quatre se l'inculpa de "tacar el bon nom de les abadesses".

---

(22) Observa dins del cilindre: quins elements hi observes? Quina relació poden tenir amb monges i abadesses?

---

(24) Cerca l'itinerari que seguia Arnau per anar del seu castell de Mataplana al monestir de Sant Joan de les Abadesses: Marca amb un símbol especial el Forat de Sant Ou i digues quina funció tenia aquest forat. Llegeix les estrofes de cap al final de la cançó, a veure quina referència hi trobes.

---

(25) Un cop les monges van ser expulsades del monestir acusades de dur una vida poc o gens virtuosa, la llegenda ens diu que van anar a refugiar-se en un convent amagat a la muntanya de Sant Amand. Ara bé, tal com diu la dita popular, el pecat sempre fa forat! Com van acabar monges i convent?

---

(26) Relaciona la llegenda d'Arnau amb l'expulsió de les monges del monestir de Sant Joan de les Abadesses:

- any de l'expulsió: _____
- nom de la darrera abadessa: _____
- nom de l'historiador que nega la relació d'Arnau amb l'expulsió de les monges: _____

(26.a) L'escultura que corona la font de la Plaça d'en Clavé ha estat, des dels seus inicis, envoltada per una polèmica ben curiosa: qui és aquest personatge. Segons la informació del plafó, digues quin dels dos personatges pot ésser:

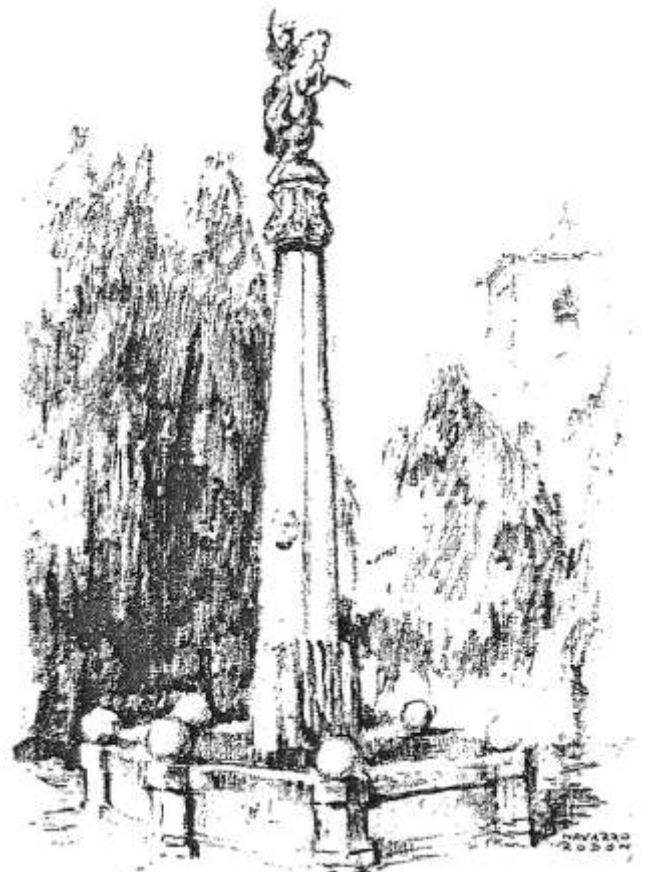

Gravat de Navarro Rodon a ROMEU, Josep, El comte Arnau, la formació d'un mite, Op. Cit

(27) Mira aquest gravat fet per l'artista Cristòfol Ricart. Descriu-lo i tria quin peu de foto hi posaries dels tres que se't proposen:

- A** El Comte Arnau contemplant la desfeta del monestir de Sant Joan.
- B** Arnau, causant del malnom i la ruïna del monestir de Sant Joan.
- C** El Comte Arnau contempla l'incendi que ha provocat i que està des-trossant el monestir de Sant Joan.

“El Comte Arnau”, a AMADES, J.: El Pirineu, tradicions i llegendes. Garsineu edicions, Tremp, 1997, pàg. 97

(27a) Digues quins símbols del mal hi observes.

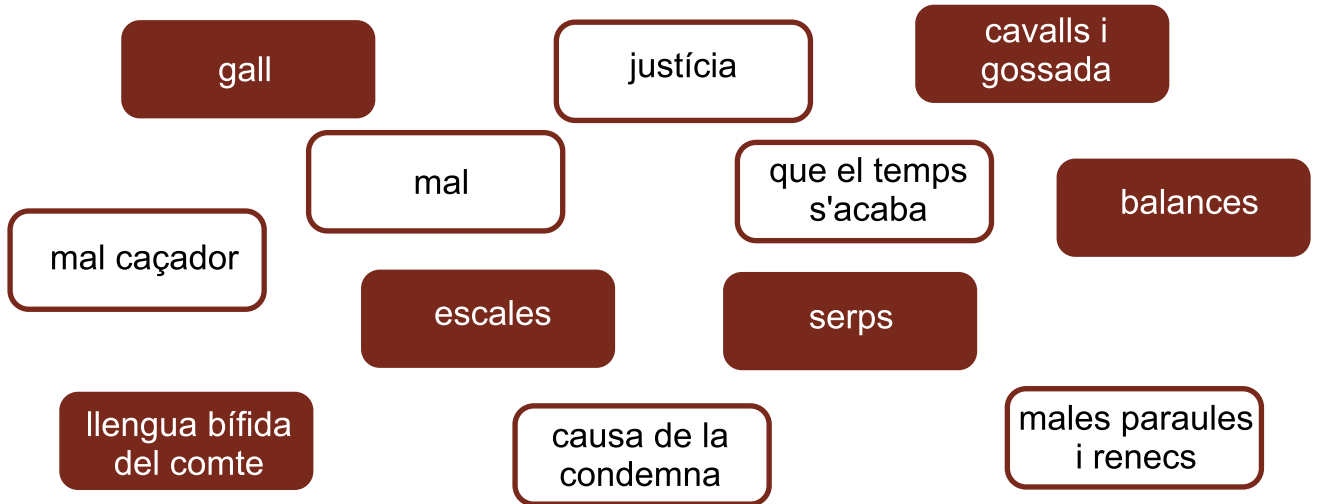

Plafó de Les ombres

(28) Observa com en aquest plafó blanc hi van apareixent diferents siluetes i paraules que estan relacionades entre si. Anem per les siluetes d'animals o d'objectes: has de mirar d'averiguar què simbolitzen.

(29) Veuràs que en aquest plafó hi surten també paraules relacionades amb el mite d'Arnau. En aquesta sopa de lletres n'hi has de trobar disset: (Paraules col·locades en sentit horitzontal: 10. Paraules col·locades en sentit vertical: 7)

A	N	M	E	D	N	O	C	A	B	J	O	G	L	A	R
C	D	A	E	F	G	H	I	J	L	K	K	L	Q	N	M
M	Q	L	P	M	A	T	A	P	L	A	N	A	O	I	N
I	R	E	S	A	S	S	Ç	T	E	U	V	D	W	M	X
T	Z	I	X	L	Z	Z	G	A	T	Y	P	E	C	A	T
E	S	T	A	F	A	A	B	C	S	D	E	L	F	Ç	H
D	C	B	A	A	M	N	T	N	A	R	N	A	U	Ç	D
S	E	D	U	C	T	O	R	Q	C	K	K	I	B	B	A
A	B	C	D	T	E	F	G	H	I	J	K	S	Q	K	N
S	E	B	I	O	S	E	B	S	O	L	D	A	D	E	S
I	N	F	E	R	N	D	D	L	L	M	L	N	Y	Y	A

**ABADESSA – SACRÍLEG – CONDEMNÀ- MALEÏT – MOSSO – ESTAFA – MALFACTOR – REDEMP-
CIÓ - ARROGANT -INFERN – CASTELL – ARNAU – GALL – SEDUCTOR – MATAPLANA – MITE
PECAT – SOLDADES – JOGLAR – CANÇÓ – ADELAISA – ÀNIMA – DANSA**

(30) Observa aquest dibuix de Joan d'Ivori on es veu el comte ja condemnat. Hi has de col·locar com a peu, el vers o versos que il·lustra.

ROURE, A.: *Els amors del Comte Arnau*, Imp. Garrofé, Barcelona 1924, pàg. 289

Incomplir un compromís

CILINDRE 4

(31) Quina diferència trobes en el cilindre entre la versió de la llegenda que s'explica a Gombrèn i la que s'explica a Sant Joan de les Abadesses?

---

(32) Com pot ser possible que d'una mateixa llegenda hi pugui haver diferents versions?

INTERACTIU

(al costat del cilindre 1) Un cop hagis visualitzat aquest interactiu, digues a quin altre lloc trobem versions semblants de la llegenda del Comte Arnau i amb quin nom és coneguda.

AUDIOVISUAL 1

En aquest audiovisual hi figuren tota una sèrie de personatges de llegenda prou coneguts i que tots tenen en comú el fet d'estar maleïts i el d'haver estat recreats per poetes, novel·listes i cineastes: el comte Dràcula, l'Holandès Errant, Faust, el mateix Arnau...

(33) Quins elements de la naturalesa acompanyen el Comte Arnau quan s'apareix? Creus que aquests elements vénen a reafirmar que es tracta d'una ànima condemnada? Raona la resposta.

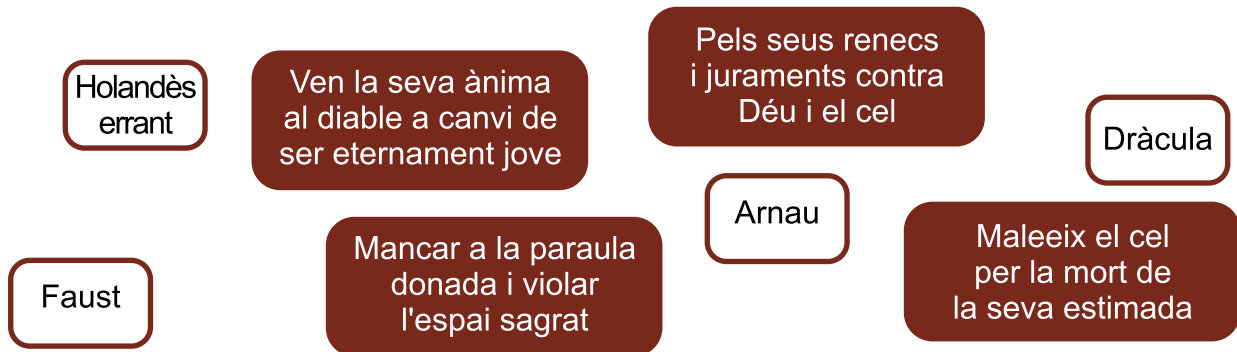

---

(34) Relaciona cadascun d'aquests personatges de la nit amb la causa de la seva damnació eterna:

(34.a) El mite, fonamentat en la imaginació, la fantasia, la narració oral. Per què creus que als segles XX i XXI, uns segles que ho han fonamentat i ho fonamenten tot en el coneixement científic, encara es té necessitat dels mites?

(35.a) Redacta un peu de foto per a aquesta imatge d'Arnau ja condemnat.

ROURE, A.: *Els amors del Comte Arnau*, Imp. Garrofé, Barcelona 1924, pàg. 305

EL MITE

En aquesta part de l'exposició hi tens l'apartat dels músics i dels literats que, al llarg dels anys, s'han ocupat del mite del Comte Arnau i li han dedicat poemes, obres de teatre, novel·les, composicions musicals, etc.

(36) Observa els diferents retrats dels homes de lletres que hi ha a la sala i amb la informació que en treguis completa la següent taula:

LITERATS	FOTOGRAFIA	ANY	OBRA	QUÈ APORTA AL MITE?
MANUEL MILÀ I FONTANALS		_____	_____	_____
VÍCTOR BALAGUER		_____	_____	_____
MN. JACINT VERDAGUER		_____	_____	_____
JOAN MARAGALL		_____	_____	_____
JOSEP M. DE SAGARRA		_____	_____	_____
AGUSTÍ BARTRA		_____	_____	_____
JOAN BROSSA		_____	_____	_____

(37) Llegeix amb atenció el plafó que trobaràs entrant a la sala, a mà dreta, i digues quines versions presenten els següents literats de la llegenda del Comte Arnau:

MÚSICS	FOTOGRAFIA	ANY	TIPUS	COMPOSICIÓ	TÍTOL
FRANCESC PELAI BRIZ		_____	_____	_____	_____
FELIP PEDRELL		_____	_____	_____	_____
ENRIC MORERA		_____	_____	_____	_____
EDUARD TOLDRÀ		_____	_____	_____	_____
KURT SCHLINDER		_____	_____	_____	_____

(38) Busca cinc instruments musicals i digues el seu nom: _____

(39) Quina funció creus que pot tenir l'ampolla d'anís "El Mono" enmig dels instruments musicals?

(40) Quins elements del muntatge estan relacionats amb la transmissió de la cultura popular, tant pel què fa a cançons com pel què fa a poemes, contes, etc. _____

(41) Adona't que a la sala hi ha tot de fulls volants penjats en un cordill i subjectats amb unes agafes de canya. D'aquests fulls se'n deia "literatura de canya i cordill" precisament per aquest sistema tan particular de presentar-los al públic que permetia que la gent els pogués xafardejar i, si s'esqueia, comprar i col·leccionar. Xafardeja tu també i digues de quins temes anava aquesta literatura de canya i cordill: _____

TERRA DE COMTES I ABATS

PALAU DE L'ABADIA SANT JOAN DE LES ABADESSES

Pl. Abadia, 9/ 17860 Sant Joan de les Abadesses
Tel. 972 72 05 99 / Fax. 972 72 08 94

Horari:
de dilluns a dissabte, de 10 a 14 h. i de 16 a 19 h.
Diumenges de 10 a 14 h.

Del 15 de juny al 15 de setembre:
de dilluns a dissabte, de 10 a 14 h. i de 16 a 20 h.
Diumenges de 10 a 14 h.

www.santjoandedesabadesses.cat
www.terradecomtes.cat
info@terradecomtes.cat

El Palau de l'Abadia és una de les seus de Terra de Comtes i Abats, una proposta de turisme cultural basada en el patrimoni, la història i la tradició compartits per quatre poblacions del Ripollès. A més de Sant Joan de les Abadesses, també participen en el projecte els municipis de Campdevànol, Gombren i Ripoll. Ofereix acollida, informació i serveis als visitants en l'oficina de turisme, la botiga i la cafeteria en la Sala Tosca, un dels espais més singulars de l'edifici, amb un sostre de mitja volta que arrenca sobre una base de carreus romànics.

